

**แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทย:
การวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย**
**Tourism Development Guidelines for Disabled People in Thailand:
An Analysis and Synthesis of Research Knowledge**

กัลยา สว่างคง¹
Kanlaya Swangkong

บทคัดย่อ (Abstract)

การท่องเที่ยวสำหรับคนพิการเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่องค์การการท่องเที่ยวโลกให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก แต่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยวของคนพิการยังมีจำนวนจำกัด ทำให้ขาดองค์ความรู้ที่จะใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อรองรับคนพิการ ดังนั้นบทความวิจัยเรื่องนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทยในรอบ 10 ปี และ 2) วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทยในรอบ 10 ปี งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสารโดยรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลวิชาการ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและใช้สถิติเชิงพรรณนาในการนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทยมีจำนวนจำกัดโดยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เลือกศึกษาคนพิการทางการเคลื่อนไหวในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ส่วนการวิเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่ผ่านมา สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการ 2) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการ 3) พฤติกรรมและแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคนพิการ และ 4) ประเด็นอื่น ๆ เช่น การตลาด และการใช้สื่อออนไลน์ ทั้งนี้หน่วยงานและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ความรู้นี้ไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการต่อไปได้

คำสำคัญ (Keywords): การพัฒนาการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยว; คนพิการ

Abstract

Disabled tourism is a form of tourism that is highly regarded by the World Tourism Organization. But research directly related to tourism for people with disabilities is still limited, resulting in a lack of knowledge to be used in tourism development to support people with disabilities. Therefore, this research article aims to 1) explore research on tourism for the disabled in Thailand in the past 10 years, and 2) analyze and synthesize knowledge from research on tourism for the disabled in Thailand in the past 10 years. This research is a

Received: 2022-11-21 Revised: 2022-11-30 Accepted: 2022-12-01

¹ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย (ทีม B) สายงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต Director of Research Center (Team B), Research and Development Affairs, Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand. E-mail: kanlaya.swa@dpu.ac.th

documentary research by collecting data from academic databases for analyzing content. Descriptive statistics were used to present the data.

According to the findings, there are limited research studies on tourism for people with disabilities in Thailand, most of which are qualitative studies on people with mobility disabilities in Bangkok and its vicinity. For research synthesis, all studies can be divided into 4 main issues, namely 1) problems and obstacles in traveling for disabled people, 2) tourism management to accommodate tourists with disabilities, 3) tourism behavior and motivation for disabled tourists, and 4) others issues such as marketing and using online media. Relevant agencies and entrepreneurs can apply this knowledge as a guideline for tourism development to support disabled tourists in the future.

Keywords: Tourism development; Tourism; Disabled

บทนำ (Introduction)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก การพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ จำนวนประชากรโลกที่เป็นผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น และอายุที่มากขึ้นมีความสัมพันธ์กับการเกิดความพิการที่มากขึ้นด้วย โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) มีการคาดการณ์ว่าตัวเลขคนพิการและผู้สูงอายุในยุโรปอาจมีมากถึง 160 ล้านคนในปี 2025 (Bowell, 2015: 203-222) อย่างไรก็ตามก็มีข้อมูลที่แสดงว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีส่วนช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและคนพิการ รวมทั้งยังมียานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าร้อยละ 70 ของคนพิการในยุโรปมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและความพร้อมทางการเงินในการเดินทางท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวคนพิการยังมีการใช้จ่ายมากกว่านักท่องเที่ยวปกติอีกด้วย (Van Horn, 2002)

การท่องเที่ยวสำหรับคนพิการเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางโดยหลักจรรยาบรรณการท่องเที่ยวโลกได้ระบุว่า ไม่ควรมีอุปสรรคใดๆ ที่จะกีดกันความคาดหวังของบุคคลในการเข้าถึงความรื่นรมย์จากทรัพยากรโลกอันเป็นสิทธิที่เท่าเทียมกันของผู้ที่อาศัยในโลกนี้ทั้งหมด และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวควรได้รับการพัฒนาและสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มครอบครัว เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ หญิงตั้งครรภ์ ควรได้รับการส่งเสริมและอำนวยความสะดวก (ธีร์ ตรงจิตพิทักษ์, 2556) จากหลักการดังกล่าวผนวกกับความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มคนพิการทำให้รัฐบาลไทยมีแนวนโยบายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยวสำหรับคนพิการอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับคนพิการ การออกนโยบายสนับสนุนการเดินทางของคนพิการ (เมฆินทร์ เมธาวิกุล, 2562: 181-188)

มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ทำให้แนวคิดที่คล้ายคลึงกันว่ากลุ่มคนพิการยังคงมีความต้องการเดินทางท่องเที่ยว และกลุ่มคนพิการที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเองมีอยู่ 3 กลุ่มหลัก คือ คนพิการทางการเคลื่อนไหว คนพิการทางการได้ยิน และคนพิการทางการมองเห็น ซึ่งคนพิการทั้งสามรูปแบบนี้จัดเป็นคนพิการกลุ่มใหญ่สุดในกลุ่มคนพิการทั้งหมด (กัลยา สว่างคง, 2560: 81-98) โดยข้อมูลจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (2565) รายงานว่าประเทศไทยมีจำนวนคนพิการทั้งหมด 2,138,155 คน โดยคนพิการ

ทั้งสามประเภทดังกล่าวมีจำนวนรวมกันมากถึง 1,666,977 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2565) ทั้งนี้กลุ่มคนพิการจึงจัดเป็นตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่มีจำนวนมากขึ้นทุกปี

เนื่องจากความสำคัญของคนพิการที่มีต่อการท่องเที่ยว ทั้งในด้านจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการเดินทางท่องเที่ยว และความสามารถในการจ่าย ทำให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการมากขึ้นเพื่อสร้างสิทธิที่เท่าเทียมกัน และลดข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวของคนทุกกลุ่ม อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการยังมีจำนวนน้อย ทำให้การจัดบริการต่างๆ ให้กับคนพิการยังเป็นไปอย่างจำกัด และบางครั้งการให้บริการนั้นๆ ยังไม่ตรงกับความต้องการของคนพิการ ส่งผลให้คนพิการจำนวนไม่น้อยเลือกที่จะไม่เดินทางท่องเที่ยว (Bowell, 2015: 203-222)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทย พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังมีจำนวนจำกัดทั้งในด้านพื้นที่ที่เลือกศึกษา ประเภทของความพิการที่ศึกษา และองค์ความรู้จากการศึกษา โดยงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการเลือกศึกษาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นยังขาดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของคนพิการในประเทศไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เคยมีการศึกษาไปแล้ว และสังเคราะห์เพื่อขยายองค์ความรู้ที่มีให้กว้างขวางขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนที่จะนำองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้ไปใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทยในรอบ 10 ปี
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทยในรอบ 10 ปี

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นเอกสารงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทยในรอบ 10 ปี โดยเน้นการศึกษาในประเด็นของ รูปแบบการทำวิจัย ผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการต่อไป

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยการสำรวจบทความวิจัยฉบับเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TIC: Thailand Citation Index) และ Google Scholar

1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยการสำรวจบทความวิจัยฉบับเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เผยแพร่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2555-2565) โดยผู้วิจัยเริ่มสืบค้นและรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน จนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2565

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสำรวจข้อมูล (Survey Form) ขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (อัศวิน แสงพิบูล, 2556: 113-126; วิริยา โพธิ์ขวาง และคณะ, 2562: 194-212) และได้ปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้ทดลองใช้แบบสำรวจนี้กับงานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง พบว่าแบบสำรวจนี้สามารถเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญจากบทความวิจัย เช่น ชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ โดยสืบค้นข้อมูลจากบทความฉบับเต็มที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TIC: Thailand Citation Index) และ Google Scholar สำหรับคำสำคัญที่ใช้ในการสืบค้นประกอบไปด้วยคำว่า คนพิการ การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ โดยสืบค้นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์และสรุปประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นต่าง ๆ เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อนำข้อเสนอข้อมูลในรูปของความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทยในรอบ 10 ปี ผู้วิจัยได้รวบรวมและจำแนกรายละเอียดออกมาเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ จำแนกตามประเภทงานวิจัย

ประเภทงานวิจัย	จำนวนงานวิจัย	ร้อยละ
งานวิจัยเชิงปริมาณ	10	33.35
งานวิจัยเชิงคุณภาพ	14	46.65
งานวิจัยเชิงผสมผสาน	6	20
รวม	30	100

จากตารางที่ 1 พบว่า จำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในภาพรวมมีทั้งสิ้น 30 เรื่อง โดยแบ่งเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณจำนวน 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 33.35 งานวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 14 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 46.65 และงานวิจัยเชิงผสมผสานจำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 20

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ จำแนกตามประเภทของความพิการ

ประเภทของความพิการ	จำนวนงานวิจัย	ร้อยละ
ความพิการทางการเคลื่อนไหว	15	50
ความพิการทางการได้ยิน	1	3.34
ความพิการทางการมองเห็น	3	10
ความพิการมากกว่าหนึ่งด้าน	11	36.66
รวม	30	100

จากตารางที่ 2 พบว่า จำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ จำแนกตามประเภทของความพิการแบ่งออกเป็น งานวิจัยเกี่ยวกับความพิการทางการเคลื่อนไหวจำนวน 15 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 50 งานวิจัยเกี่ยวกับความพิการทางการได้ยินจำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.34 งานวิจัยเกี่ยวกับความพิการทางการมองเห็นจำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10 งานวิจัยเกี่ยวกับความพิการมากกว่าหนึ่งด้านจำนวน 11 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 36.66

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ จำแนกตามพื้นที่ที่ศึกษา

พื้นที่ที่ศึกษา	จำนวนงานวิจัย	ร้อยละ
ภาคเหนือ	4	13.33
ภาคอีสาน	3	10
ภาคใต้	1	3.34
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	12	40
ทั่วประเทศ	10	33.33
รวม	30	100

จากตารางที่ 3 พบว่า จำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ จำแนกตามพื้นที่ที่ศึกษา แบ่งออกเป็น ภาคเหนือจำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.33 ภาคอีสานจำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10 ภาคใต้จำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.34 กรุงเทพฯ และปริมณฑลจำนวน 12 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40 และเลือกศึกษาในภาพรวมของประเทศไทยจำนวน 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 33.33

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ จำแนกตามประเด็นที่ศึกษา

ประเด็นการวิจัย	จำนวนงานวิจัย	ร้อยละ
ปัญหา และข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยว	12	40
การจัดการแหล่งท่องเที่ยว	8	26.66
พฤติกรรมนักท่องเที่ยว แรงจูงใจ	7	23.34
อื่น ๆ	3	10
รวม	30	100

จากตารางที่ 4 พบว่า จำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ จำแนกตามประเด็นของการวิจัย แบ่งออกเป็น ประเด็นการจัดการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว ปัญหา ข้อจำกัดจำนวน 12 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40 ประเด็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 26.66

ประเด็นพฤติกรรมการท่องเที่ยว แรงจูงใจ จำนวน 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.34 ประเด็นอื่น ๆ เช่น การตลาด การสื่อสาร จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10

การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ

จากการทบทวนข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา พบองค์ความรู้ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ โดยสามารถแยกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นปัญหาและข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ

ปัญหาและข้อจำกัดในการเดินทางเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้คนพิการไม่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียมกับคนปกติ โดยผลจากงานวิจัยแสดงให้เห็นทิศทางเดียวกันว่าปัญหาส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากสภาพความพิการของคนพิการ แต่เกิดจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เอื้อต่อการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการ รวมทั้งทัศนคติของคนในสังคมที่มองคนพิการเป็นผู้ด้อยความสามารถ ทั้งนี้สามารถจำแนกปัญหาหลักของคนพิการในการเดินทางท่องเที่ยวคือ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการมีไม่เพียงพอ หรือออกแบบมาไม่เหมาะสมสำหรับการใช้งาน การไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการท่องเที่ยว บุคลากรทางการท่องเที่ยวขาดทักษะและความรู้ในการให้บริการ และมีทัศนคติเชิงลบต่อนักท่องเที่ยวคนพิการ ที่พักรวมและร้านอาหารบางแห่งไม่สามารถให้บริการคนพิการได้ รวมทั้งกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับคนพิการ (กัลยา สว่างคง และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2560: 30-49; นุชรา แสงสุข และคณะ, 2565: 50-68) โดยสุภาภรณ์ ประสงค์ทัน (2560: 298-312) ระบุว่าข้อจำกัดเชิงโครงสร้างเป็นอุปสรรคสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการ ในขณะที่ข้อจำกัดส่วนบุคคลและข้อจำกัดระหว่างบุคคลเป็นอุปสรรครองลงมาตามลำดับ

โดยสรุปแล้วคนพิการมีความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวในระดับมากและความพิการไม่ใช่อุปสรรคสำคัญในการท่องเที่ยว หากแต่เป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยว เช่น เส้นทางท่องเที่ยว ทางลาด ห้องน้ำ รถเข็น ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ เช่น มัคคุเทศก์ และผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว โดยในส่วนของมัคคุเทศก์นั้นพบว่า มัคคุเทศก์ที่มีหน้าที่หลักในการดูแลนักท่องเที่ยวในส่วนใหญ่อยู่ว่าขาดความรู้และทักษะในการสื่อสารและดูแลคนพิการแต่ละประเภท และจำนวนมัคคุเทศก์ต่อการเดินทางแต่ละครั้งมีไม่เพียงพอที่จะดูแลนักท่องเที่ยวคนพิการได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งยังไม่มีเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการดูแลคนพิการ ทำให้มัคคุเทศก์ต้องทำงานหนักมากขึ้นหากต้องดูแลนักท่องเที่ยวคนพิการในขณะที่บริษัทนำเที่ยวหลายแห่งไม่สามารถให้ค่าตอบแทนที่มากขึ้นได้ ทำให้มัคคุเทศก์จำนวนไม่น้อยเลือกที่จะปฏิเสธงาน เนื่องจากกังวลว่าจะดูแลนักท่องเที่ยวคนพิการได้ไม่ดีพอ (กัลยา สว่างคง, 2563: 145-158)

สำหรับมุมมองของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวนั้นพบว่า การจัดการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการมีปัญหที่สามารถแยกออกได้เป็น 1) ปัญหาและอุปสรรคก่อนการจ้ดนำเที่ยว ได้แก่ การขาดความรู้ในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ การขาดประสบการณ์ในการจ้ดนำเที่ยวให้กับคนพิการ การไม่สามารถ เข้าถึงตลาดนักท่องเที่ยวคนพิการ การไม่สามารถจัดหามัคคุเทศก์เพื่อดูแลคนพิการระหว่างการท่องเที่ยวได้ และ 2) ปัญหาและอุปสรรคระหว่างการจ้ดนำเที่ยว ได้แก่ ปัญหาในการนำคนพิการเข้าถึงแหล่ง

ห้องเที่ยว ความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวปกติและนักท่องเที่ยวคนพิการ การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก และการไม่สามารถจัดมัคคุเทศก์ให้มีจำนวนที่เพียงพอต่อการดูแลนักท่องเที่ยวคนพิการได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ควรสนับสนุนให้คนพิการเดินทางท่องเที่ยว แต่ต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในส่วนของผู้ประกอบการเอง และส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (กัลยา สว่างคง, 2561: 2937-2949)

2. ประเด็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการ

งานวิจัยหลายเรื่องศึกษาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับคนพิการซึ่งโดยสรุปพบว่า แหล่งท่องเที่ยวควรออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สามารถรองรับคนพิการแต่ละรูปแบบได้ โดยในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหลายแห่งมีการจัดการที่ค่อนข้างดี ทำให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการให้บริการที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวคนพิการ รวมทั้งการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงพื้นที่ และการจัดป้ายสื่อความหมาย (สุรีย์ เข้มทอง และสุริพัฒน์ ชาญกิจ, 2564: 168-190) สำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาตินั้นควรจำแนกพื้นที่ตามประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวควรได้รับโดยต้องพิจารณาออกแบบเพื่อคนทั้งมวลเพื่อให้คนพิการทุกประเภทสามารถใช้พื้นที่ได้อย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ต้องแบ่งพื้นที่ในอุทยานเป็นระดับต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพื้นที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยระดับที่ 1 พื้นที่ธรรมชาติสันโดษ เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติ การจำกัดจำนวนผู้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และไม่จำเป็นต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก ระดับที่ 2 พื้นที่ธรรมชาติกึ่งพัฒนา จัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นโดยเน้นให้กลมกลืนกับธรรมชาติ และระดับที่ 3 พื้นที่มีการพัฒนา ต้องเน้นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการทุกประเภทโดยต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ (ชุมเขต แสงเจริญ และคณะ, 2560: 95-117) ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดส่วนใหญ่ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการ เช่น ที่จอดรถ ทางเดินสำหรับคนพิการทางสายตา (Braille block) รถเข็นคนพิการ (Wheelchair) ไฟบอกทาง จุดพักผ่อน สถานที่สักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยใช้แนวทางอารยสถาปัตย์ (นครปรังฤทธิ์ และคณะ, 2565: 74-110) สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์นั้นมีการนำสื่อเพื่อทดแทนการมองเห็นและแบบจำลองมาใช้ค่อนข้างมากเพื่อให้คนพิการทางสายตาสัมผัสพื้นผิวได้ทั้งรูปแบบนูนต่ำและลอยตัว โดยใช้ประกอบกับอักษรเบรลล์เพื่อให้คนพิการรับรู้และเข้าใจได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ควรคำนึงถึงการปกป้องชิ้นงานหรือสถานที่ด้วย ดังนั้น จึงควรเลือกใช้หลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal design) เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว (ทอปัด วงชาลังการ, 2562:37-45) ทั้งนี้ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการนั้น ปัจจัยสำคัญคือผู้นำองค์กรหรือชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถบูรณาการความรู้ได้ โดยต้องสามารถนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประเด็นสำคัญคือผู้นำต้องปรับทัศนคติว่าการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของสิทธิความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคน ไม่ใช่เรื่องการทำเพื่อการสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังต้องจัดฝึกอบรมและให้ความรู้แก่บุคลากรทางการท่องเที่ยวให้สามารถช่วยเหลือนักท่องเที่ยวคนพิการประเภทต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งต้องออกแบบกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวให้คนพิการสามารถมีส่วนร่วมได้ โดยควรเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องเคลื่อนไหวมากนัก เน้นการสื่อสารและทักษะด้านปัญญา และต้องคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและการดูแลความปลอดภัย โดยสามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบสิ่งอำนวยความสะดวกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานและการสื่อสาร 2) กลุ่มสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอาคาร และ 3) กลุ่มสิ่งอำนวยความสะดวก

พิเศษที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักร ทั้งนี้หากแหล่งท่องเที่ยวสามารถจัดการบริการต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ได้ นอกจากจะช่วยลดปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการแล้ว ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศในภาพรวมอีกด้วย (สิริรัตน์ ขอบขาย และคณะ, 2560: 131-158)

3. ประเด็นพฤติกรรมและแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคนพิการ

งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวคนพิการพบว่าคนพิการมีการวางแผนการเดินทางไว้ล่วงหน้าในระดับมาก และมีการเตรียมตัวก่อนการเดินทางด้วยตัวเองทั้งในเรื่องของการหาข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และที่พัก โดยงานวิจัยในช่วงแรกระบุว่าคนพิการจะหาข้อมูลการเดินทางจากคำแนะนำของเพื่อนและคนรู้จักแนะนำ แต่งานวิจัยในช่วงหลังมีข้อมูลที่แตกต่างกันไปว่าคนพิการจะหาข้อมูลจากสื่อออนไลน์ต่างๆ ค่อนข้างมาก แต่ก็ยังคงรับฟังคำแนะนำจากเพื่อนและคนในครอบครัว ทั้งนี้คนพิการมีระดับความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกและความคาดหวังต่อองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวในระดับมาก และมีการวางแผนการเดินทางในระดับมากเช่นกัน นอกจากนี้สถานที่ที่คนพิการนิยมเดินทางไปท่องเที่ยว 3 อันดับแรก คือ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ วัด และแหล่งซื้อของ โดยจะเดินทางท่องเที่ยวประมาณ 1-3 ครั้งต่อปี และเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศเพราะมีความมั่นใจในการหาข้อมูลการเดินทางและการสื่อสารกับคนท้องถิ่น โดยใช้เวลาในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งอยู่ที่ 2-3 วัน ส่วนใหญ่เลือกเดินทางแบบส่วนตัวกับครอบครัวหรือเพื่อนครั้งละประมาณ 3-4 คน เนื่องจากต้องการคนดูแล กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชื่นชอบคือกิจกรรมที่ทำให้ได้รับความรู้ การถ่ายภาพและการโพสต์ภาพ คนพิการส่วนใหญ่เลือกเข้าพักในโรงแรมหรือรีสอร์ทเพราะสามารถค้นหาข้อมูลได้ง่าย และที่พักมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกหรือกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับประเภทของความพิการ ทั้งนี้สิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวคนพิการต้องการสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานและการสื่อสาร 2) กลุ่มสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอาคาร และ 3) กลุ่มสิ่งอำนวยความสะดวกพิเศษที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือ เครื่องจักรต่าง ๆ อย่างไรก็ตามคนพิการส่วนใหญ่ไม่เลือกใช้บริการการท่องเที่ยวจากบริษัทนำเที่ยว เพราะเคยพบปัญหาการเดินทางร่วมกับคนปกติและมัคคุเทศก์ไม่มีความรู้ในการดูแลคนพิการแต่ละประเภทอย่างถูกต้อง (อิสระ อุบัติ, 2561: 87-103; สิริรัตน์ ขอบขาย และคณะ, 2560: 131-158; สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน, 2560: 298-312; กัลยา สว่างคง, 2563: 145-158; ชุตติกาญจน์ แจ่มเสนาะ, 2563: 27-40)

สำหรับเรื่องแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวนั้นคนพิการส่วนใหญ่มีความต้องการในการทำกิจกรรมยามว่างไม่แตกต่างจากคนทั่วไป โดยเฉพาะคนพิการที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงต้องการเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไปเพราะเชื่อว่าการเดินทางทำให้เห็นคุณค่าของการมีชีวิต และหากเดินทางได้ก็เท่ากับว่าความพิการนั้นเป็นเรื่องเล็ก ๆ เท่านั้น และยังสามารถแสดงให้เห็นคนในสังคมเห็นได้ด้วยว่าถึงแม้ร่างกายจะพิการแต่ก็สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนพิการได้เป็นอย่างดี สำหรับปัจจัยที่ผลักดันให้คนพิการต้องการเดินทางท่องเที่ยวคือ ความต้องการพักผ่อน ความต้องการท่องเที่ยวกับครอบครัว และความต้องการฟื้นฟูสุขภาพ ส่วนปัจจัยดึงดูดในการท่องเที่ยวของคนพิการคือ ความงดงามของแหล่งท่องเที่ยว ความแปลกใหม่ของแหล่งท่องเที่ยว การให้ข้อมูลและการบริการด้านความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยที่ส่งเสริมการตัดสินใจท่องเที่ยวของคนพิการมากที่สุดคือ ด้านความพร้อมในการรองรับคนพิการในด้านต่างๆ ด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และด้านราคา

4. ประเด็นอื่น ๆ เช่น การตลาด และการใช้สื่อออนไลน์

ในประเด็นของการตลาดนั้นมีผลจากงานวิจัยที่ระบุว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกายภาพ และด้านกระบวนการให้บริการ ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเส้นทางท่องเที่ยวของคนพิการทั้งสิ้น (ปฐมพงษ์ บำเรบ, 2564: 59-78) โดยคนพิการส่วนใหญ่จะหาข้อมูลทางการท่องเที่ยวผ่านสื่อทางอินเทอร์เน็ต และญาติพี่น้อง ครอบครัวมากที่สุด โดยการหาข้อมูลผ่านเอกสารแผ่นพับ ใบปลิวได้รับความนิยมน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคนพิการทางสายตาและการจองบริการเดินทางผ่านระบบออนไลน์ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ของบริการการจองการเดินทางผ่านระบบออนไลน์โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้เท่านั้น ในขณะที่องค์ประกอบด้านความน่าเชื่อถือและการตอบสนองอยู่ในระดับดี (ณัฐศิริ กิจกุล และพิสิฐ พงษ์สถาพร, 2562: 236-249)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการศึกษาพบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาคือตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2565 ยังมีนักวิชาการให้ความสนใจศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในวงจำกัด โดยรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นรูปแบบที่นักวิจัยนิยมนำมาใช้ในการศึกษามากที่สุด เพราะทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ทั้งนี้ประเภทของคนพิการที่นักวิจัยเลือกศึกษาจะมี 3 ประเภท คือ คนพิการทางการเคลื่อนไหว คนพิการทางการมองเห็น และคนพิการทางการได้ยิน เพราะคนพิการทั้งสามกลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุดและเป็นกลุ่มที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเองได้ (กัลยา สว่างคง, 2560: 81-98) โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษากับคนพิการทางการเคลื่อนไหวซึ่งมีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากนักวิจัยสามารถเข้าถึงและเก็บข้อมูลได้สะดวกกว่าคนพิการประเภทอื่น ทำให้ยังขาดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการประเภทอื่น สำหรับด้านพื้นที่ที่ทำการศึกษา พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ในขณะที่ในภูมิภาคอื่นพื้นที่ที่ศึกษาจะเป็นในเมืองใหญ่ เช่น เชียงใหม่ นครราชสีมา อุบลราชธานี เท่านั้น ทำให้องค์ความรู้ที่มียังไม่ครอบคลุมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในทุกพื้นที่ของประเทศ

สำหรับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาในเรื่อง ปัญหาและข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการ การจัดการแหล่งท่องเที่ยว และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนพิการตามลำดับ ทำให้มีองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าวพอสมควร แต่พื้นที่ในการศึกษาและกลุ่มคนพิการที่เลือกศึกษายังไม่ครอบคลุมทั้งหมด ทั้งนี้นงานวิจัยของ อีร์ ตรงจิตพิทักษ์ (2556) พบว่าอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการท่องเที่ยวของคนพิการคือด้านกายภาพ เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อคนพิการ ดังนั้นจึงควรเพิ่มการศึกษาในพื้นที่ท่องเที่ยวให้ครอบคลุมรวมทั้งควรเพิ่มการศึกษาในกลุ่มคนพิการทางการมองเห็น และคนพิการทางการได้ยินเพิ่มขึ้นเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งส่วนของพื้นที่ทางการท่องเที่ยวและประเภทของความพิการเพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการคือการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการนั้นเป็นหัวข้อที่ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นนักวิจัยในสาขาการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่นักวิจัยในสาขาอื่น เช่น เทคโนโลยี สถาปัตยกรรม การตลาด บริหารธุรกิจ และอื่น ๆ สามารถทำวิจัยในหัวข้อนี้ได้ซึ่งจะทำให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการได้อย่างครอบคลุม และส่งผลดีทั้งต่อคนพิการ หน่วยงาน ธุรกิจ และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

ที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสวิน แสงพิกุล (2556: 113-126) ที่ได้อธิบายว่าการมีนักวิจัยในศาสตร์ต่างๆ ศึกษาวิจัยในประเด็นเดียวกันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำองค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้เป็นอย่างมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย (Research Knowledge)

งานวิจัยนี้ พบว่า การท่องเที่ยวสำหรับคนพิการเป็นประเด็นวิจัยที่นักวิจัยยังให้ความสนใจศึกษากันไม่มากนัก งานวิจัยยังขาดการบูรณาการจากหลากหลายสาขาวิชา และเมื่อนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และสังเคราะห์พบองค์ความรู้สำคัญอยู่ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการ 2) ประเด็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการ 3) ประเด็นพฤติกรรมและแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคนพิการ และ 4) ประเด็นอื่น ๆ เช่น การตลาด และการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งองค์ความรู้ทั้ง 4 ประเด็นนี้หน่วยงานและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการต่อไปได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยให้ทุนต่าง ๆ สามารถนำผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของคนพิการไปกำหนดเป็นแนวทางในการให้ทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการได้

1.2 นักวิจัย หรือนักวิชาการที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ สามารถนำองค์ความรู้ที่เคยศึกษามาแล้วไปศึกษาต่อยอดเพื่อพัฒนาความรู้ และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการได้

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการดูแลนักท่องเที่ยวคนพิการ สามารถนำองค์ความรู้ที่รวบรวมมาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปออกแบบการฝึกอบรมเพื่อปรับทัศนคติและเพิ่มพูนความรู้ และทักษะในการให้ความช่วยเหลือดูแลนักท่องเที่ยวคนพิการได้

1.4 ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการรวบรวมงานวิจัยที่เผยแพร่ในรูปแบบบทความฉบับเต็มในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย และ Google Scholar เท่านั้น จึงควรขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมงานวิจัยที่เผยแพร่ในรูปแบบอื่น เช่น รายงานการวิจัยฉบับเต็ม วิทยานิพนธ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในประเทศไทยกับต่างประเทศ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่กว้างขวางและครบถ้วนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2565). รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://dep.go.th/images/uploads/files/situation_sep65.pdf สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2565.
- กัลยา สว่างคง และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). เรื่องเล่าการท่องเที่ยวของผู้พิการทางสายตาในสังคมไทย. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม**. 7(2): 30-49
- กัลยา สว่างคง. (2560). การท่องเที่ยวเพื่อคนพิการ: ความท้าทายสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย. **วารสารวิทยาลัยราชสุดา เพื่อการวิจัยและพัฒนาคนพิการ**. 13(1): 81-98.
- กัลยา สว่างคง. (2561). การจัดทำเที่ยวสำหรับคนพิการในมุมมองของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว. **วารสาร Veridian E-Journal, SU**. 11(3): 2937-2949.
- กัลยา สว่างคง. (2563). การศึกษาสภาพปัญหาในการจัดทำเที่ยวและความต้องการพัฒนาทักษะของมัคคุเทศก์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการ. **วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์**. 22(1): 145-158.
- ชุดิกายุจน์ แจ่มเสนาะ. (2563). การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล กรณีศึกษา โรงละครสยามนิรมิตและพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย MOCA. **สารศาสตร์**. 3(1): 27-40.
- ชุมเขต แสงเจริญ ธรรมณี เอ็มพันธุ์ และกำธร กุลชล. (2560). แนวทางการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวลในอุทยานแห่งชาติ. **วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย**. 16(2): 95-117.
- ณัฐศิริ กิจกุล และพิสิฐ พุกษ์สถาพร. (2562). มุมมองของผู้พิการทางการเห็นชาวไทยที่มีต่อคุณภาพการบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ของบริการจองการเดินทางผ่านระบบออนไลน์. **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**. 13(1): 236-249.
- ทอปัด วงชาลังการ. (2562). งานออกแบบสื่อให้ข้อมูลผู้พิการทางสายตา กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในสหพันธรัฐรัสเซีย. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งรัตนโกสินทร์**. 1(1): 37-45.
- ธีร์ ตรงจิตพิทักษ์. (2556). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนพิการทางการเคลื่อนไหวในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นคร ปรงฤทธิ์ ธีรทัต แจ้ใจ และประทีป พิษทองกลาง. (2565). นวัตกรรมจัดการแหล่งท่องเที่ยววัดตามแบบอารยสถาปัตย์ในจังหวัดเชียงใหม่. **วารสารปณิธาน**. 18(1): 74-110.
- นุชรา แสงสุข และคณะ. (2565). การจัดการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวคนพิการทางการเคลื่อนไหว. **วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม**. 8(1): 50-68.
- ปฐมพงษ์ บำเร็บ. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางด้านการตลาดบริการที่มีผลต่อการเลือกเส้นทางท่องเที่ยว ย่านริมฝั่งธนบุรีของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้พิการทางการเคลื่อนไหว. **วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์**. 15(23): 59-78.
- เมฆินทร์ เมธาวิกุล. (2562). ทศวรรษของพัฒนาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในประเทศไทย 2550-2560. **วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา**. 9(2): 181-188.
- วิริยา โพธิ์ขวาง และคณะ. (2562). การเตรียมรายงานวิจัยต้นฉบับและการประเมินคุณภาพงานวิจัยทางกายภาพและสาธารณสุข. **วารสารวิทยาลัยบรมราชชนนี นครราชสีมา**. 25(2): 194-212.

- สิริรัตน์ ขอบขาย สันติภาพ คำสะอาด และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวและผู้สูงอายุของจังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน**. 8(2): 131-158.
- สุภาภรณ์ ประสงค์พัน. (2560). การศึกษาข้อจำกัดทางการท่องเที่ยวและความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. 20: 298-312.
- สุรีย์ เข้มทอง และภุณีพัฒน์ ชาญกิจ. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชุมชนเพื่อคนทั้งมวลของชุมชนตำบลถ้ำสิงห์ในจังหวัดชุมพร. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม**. 11(2): 168-190.
- อัศวิน แสงพิกุล. (2556). การวิเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมของประเทศไทยในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2543-2553). **BU Academic Review**. 12(1): 113-126.
- อิสระ อุดดี. (2561). แรงจูงใจ การเปิดรับข่าวสาร การตัดสินใจ และรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการ. **วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการนิเทศ**. 5(2): 87-103.
- Bowell, J. (2015). Assessing the value and market attractiveness of the accessible tourism industry in Europe: a focus on major travel and leisure companies. **Journal of Tourism Futures**. 1 (3): 203-222.
- Van Horn, L. (2002). **Travellers with disabilities: market size and trends**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://ncped.org/access/isu-travel.html> สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2565.